

Департамент культури
та взаємозв'язків з громадськістю
Черкаської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад "Обласна універсальна наукова
бібліотека імені Тараса Шевченка"
Черкаської обласної ради

ІННОВАЦІЙНИЙ ФОРМАТ ТРАДИЦІЙНОЇ БІБЛІОТЕКИ.

(З досвіду роботи Смілянської МЦБС)

***БІБЛІОТЕЧНА ПЛАНЕТА №3 2017
ЦЕНТРИ ОСВІТИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ –
НОВИЙ ТРЕНД СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ***

Черкаси – 2017

Інноваційний формат традиційної бібліотеки: з досвіду роботи Смілянської МЦБС / Комунал. закл.«Обл.універс. наук. б-ка ім. Тараса Шевченка» Черк. обл. ради; уклад. І.В. Терещенко . – Черкаси, 2017.– 8с.

Підготували:

І. А. Огус,
директор Смілянської міської
централізованої бібліотечної
системи

Відповідальний за випуск:

Л. П. Капкаєва

Комп'ютерний набір:

І.В. Терещенко

Підписано до друку 15.09. 2017. Тир.30. Ксерокс ОУНБ ім. Тараса Шевченка

БІБЛІОТЕКИ завжди були місцем акумулювання знань, а також культурно-просвітницькими центрами громади. Водночас різні часи потребують різних підходів до роботи бібліотек, зважаючи на технічний прогрес та зміни запитів суспільства, що спонукає бібліотеки до постійного розвитку.

Один із напрямів цієї діяльності - відкриття в бібліотеках центрів освіти для дорослих (ЦОД), котрі, як показує досвід, сьогодні є необхідними осередками для членів громад, засобом зробити бібліотеки сучаснішими. Це підтверджується попитом на послуги таких центрів, котрі набувають значних масштабів в європейських країнах. За кордоном їх створюють і як окремі інституції, і на базі закладів культури, переважно в бібліотеках. Головне призначення ЦОД - сприяння розвитку місцевих спільнот, підвищення шансів населення на працевлаштування та реалізацію своїх творчих здібностей. Неформальна освіта - це фактор покращення рівня життя громади. В Україні - державі, що налаштована на позитивні зміни, ЦОД також набувають дедалі більшого поширення, зокрема на базі бібліотек.

Попит на такі бібліотечні сервіси дуже помітний у невеликих містах і в населених пунктах нашої країни. Велике місто частіше за все може запропонувати своїм жителям значну кількість різноманітних освітніх, культурних заходів, навчальних курсів. У маленькому ж містечку більшість таких заходів розрахована та спрямована на дітей, а дорослим людям наче й не треба вже вчитися, наче немає у них потреби в культурному спіл-

куванні, в пошуку нових знайомств, набутті нових навичок.

Досвід реалізації проектів зі створення ЦОД як у м. Сміла Черкаської області, так і в інших українських містах, у наших партнерів, показав, що насправді існує дуже багато дорослих громадян, котрі прагнуть учитися, культурно проводити своє дозвілля протягом усього життя. Це стосується також молоді, яка, не знаходячи у своєму населеному пункті такої «роботи для розуму та втіхи для серця», подається на пошуки чогось подібного у більші міста, залишаючи свою малу батьківщину. Що більше цікавого відбуватиметься в громаді, то меншим буде бажання в людей шукати щось на стороні. Okремо варто згадати і осіб «третього віку», які, виходячи на пенсію, мають бажання навчатися нового, наприклад, працювати з комп'ютером, дізнатися, як уберегтися від шахраїв, чи розібратися з мінімумом знань стосовно банківських карток та операцій з ними. Якщо в громаді немає установи, котра надавала би зазначені навчальні послуги, то шукати цю інформацію пенсіонери вимушені у молодших родичів, які не завжди мають час на те, щоб спокійно та вдумливо розповісти бабусі чи дідусеві необхідну інформацію, пройти з ними весь важкий шлях із засвоєння навичок користувача ПК або роз'яснити, чим відрізняється «золота» банківська картка від простої.

Крім того, в умовах кризи, що існує в державі, браку робочих місць робота ЦОД, організована за вдумливо розробленою навчальною програмою, здатна сприяти підвищенню рівня життя слухачів навчальних

курсів, дати їм інструмент для цього, стати запорукою для подальшого особистісного і професійного розвитку.

Створення ЦОД стало одним із пріоритетів роботи Смілянської міської ЦБС. Тут було вирішено приділити увагу навчальним програмам, котрі пропонують усім охочим опанувати секрети різних технік декоративно-прикладного мистецтва та навчитися реалізовувати створені вироби, отримуючи додатковий дохід та підвищуючи свій рівень життя. В інших країнах такі майстерні мають назву *makerspaces* (майданчик для творчості) та існують вони саме на базі бібліотек. З огляду на те, що ручна робота дедалі більше цінується у світі, та на те, що люди втомилися від однаковості конвеєрних виробів, найперспективнішою сферою креативної економіки вважаються послуги арт-коучингу (метод консалтингу або навчання, у процесі якого тренер допомагає учню досягнути визначеної життєвої чи професійної мети), ми вирішили зробити цей крок у майбутнє, розпочавши організацію ЦОД саме зі створення *makerspaces*.

А почалося все з того, що Смілянська бібліотека-філія № 5 разом із громадською організацією «Культурно-просвітницький центр "Світанкова зоря"» у 2016 р. взяли участь у проекті Німецької асоціації народних університетів (*DVV-International*) «Замінімо мури відкритими вікнами» (за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини) і виграли грант на реалізацію проекту «Арт-студія для дорослих "Поринь у веселку"». Перспективність обраного напрямку була ще раз

доведена тим, що представники Європейського Союзу відібрали заявку саме на організацію арт-простору серед півсотні інших заявок.

Під час створення арт-студії з'ясувалося, що в місті існує прошарок населення, якій зіткнувся з дійсно серйозними проблемами. Це внутрішньо переміщені особи зі сходу країни та Криму, яким важко інтегруватися в суспільство. І справа не в тому, щоб знайти джерело існування у вигляді стабільної роботи (хоча в процесі організації арт-студії активісти допомогли деяким із цих людей влаштуватися на роботу), а в тому, що більшість цих людей не мають у нашому місті друзів та знайомих, їм немає куди піти після роботи. Певна недовіра до «чужаків» перешкоджала цим людям у встановленні справді міцних стосунків із представниками місцевої громади. Створена арт-студія допомогла розв'язати наявні проблеми: створилося коло спілкування, знайшлися однодумці та друзі, з якими можна проводити вільний час та відзначати свята.

Тож у Смілянській бібліотеці-філії № 5 було відкрито перший ЦОД, а саме арт-студію для творчої комунікації, де передбачалося проведення навчальних курсів з декоративно-прикладного мистецтва (бісероплетіння, декорування, печ-ворк, декупаж, текстильна іграшка, розпис по шкірі, скрапбукінг, фріволіте, лозоплетіння тощо) та чотирьох тренінгів і семінарів.

Учасники цих навчань не лише опанували певні види творчості, а й здобули знання з основ підприємницької діяльності, оволоділи навичками продажу своїх ексклюзивних виробів в Україні та за кордоном,

роботи на комп'ютері, підвищили свій рівень розмовної англійської, навчилися мати стильний і презентабельний вигляд у різних життєвих ситуаціях. Під час проходження кожного курсу була можливість, окрім набуття певних навичок, отримати ще й додаткову інформацію. Наприклад, курс із соломо плетіння включав розповідь про традиції українського народу стосовно цієї техніки, які сьогодні знають далеко не всі.

Окремо варто згадати додаткові заходи, що були спрямовані на виховання художнього та літературного смаку містян. Наші «Творчі художньо-літературні студії» передбачали організацію виставок картин, зустрічі з відомими українськими письменниками та поетами, наприклад такими,

як І. Андрусяк, С. Пантюк, О. Юрін, прослуховування вишуканих музичних етюдів і навіть колективне написання казки про кохання, котру складала учасники заходу.

В процесі організації творчої майстерні волонтерами було проведено акцію «Створимо арт-студію разом», що передбачала збирання інструментів та матеріалів для творчих заходів від місцевого населення. Адже багато в кого вдома є непотрібні речі, котрі, однак, можуть отримати друге життя, якщо докласти зусиль і фантазію. Люди охоче віддавали свої старі запаси на користь нового креативного простору. Також було закуплено спеціалізовану літературу з прикладних ремесел, яка, до речі, має неабиякий попит серед представників міської арт-спільноти.

Перший етап організації ЦОД закінчився в листопаді 2016 р. Після цього новоствореній арт-студії грантодавці передали інструменти та матеріали, що були закуплені для проведення заходів під час проекту.

Але після закінчення проекту робота арт-студії не припинилася. У Смілянській бібліотеці-філії № 5 і тепер проводяться навчальні курси з клаптикового шиття та декупажу, валяння з вовни, заняття з комп'ютерної грамотності та інші заходи. Працівники філії встановили дружні контакти з благодійниками з Одеси, які не лише надають періодичні видання, а й надіслали велику кількість різнокольорових тканин для майстрів рукоділля з техніки печворк.

Активісти місцевої арт-спілки разом із працівниками книгозбірні зібрали кошти та придбали для арт-студії сучасну електричну швейну машину. Нею та іншими крафт-інструментами можуть сьогодні скористатись усі охочі в зручній для себе час, записавшись попередньо до бібліотеки.

В 2016 р. навчальні курси відвідали близько 200 осіб. Ще близько 400 відвідувачів побували на різноманітних заходах. Більшість із них становили жінки різного віку, але немало було й чоловіків. Найактивнішою віковою категорією виявилися пенсіонери (близько 35%). Також немало було матусь у декретній відпустці. З огляду на це було прийнято рішення щодо розширення навчальної програми за рахунок тренінгів для батьків з виховання дітей.

Сухі цифри не дають змоги відтворити атмосферу, що панує на заходах ЦОД. Тут комфортно почу-

вають себе представники різних поколінь, які мають різноманітні уподобання, сповідують різні релігії, спілкуються різними мовами. Але всіх відвідувачів об'єднує любов до творчості, бажання розвиватися, навчатися та робити цей світ кращим. Цікавим є те, що учасники неформального навчання не змагаються один з одним у рівні засвоєння певних навичок. Вони, швидше за все, бажають поділитися з іншими тим, що їм удалося опанувати найкраще, своїми відкриттями і водночас навчитися в інших. Це таке легке й доброзичливе хизування один перед одним, коли члени одної спілки прагнуть привнести щось нове та цікаве в загальну справу. Сприяє цьому і політика викладачів, які не ставлять оцінок і не виділяють когось одного серед інших.

Для бібліотек є важливим, що надання нових сервісів руйнує стереотипне бачення громади та влади послуг традиційних книгозбірень, а тому діяльність зазначених центрів є переконливою адвокацією перед тими, хто вважає бібліотеки анахронізмом. Хоча сьогодні ці заклади - не просто місця з книжками, а справжнє «третє місце», культурні центри, де за будь-якої нагоди збираються однодумці.

Успіх проекту та розвиток бібліотек було відзначено і спонсорами з Європейського Союзу. На початку 2017 р. громадській організації «Світанкова зоря» разом із Смілянською ЦБС було запропоновано взяти участь у другому етапі розвитку ЦОД. Тож на сьогодні центр перетворився на своєрідне місце спільної творчості, а робота зі створення таких само осередків набула розвитку в книгозбірнях Смілянської міської ЦБС.

Нині ЦОД працюють уже в трьох бібліотеках. Окрім арт-студії в бібліотеці-філії № 5, організовано такий творчий центр у Центральній міській бібліотеці ім. О. Журливої, де діють крафт-студія з валяння з вовни, англійський розмовний клуб *English speaking club*, здійснюється навчання основ роботи на ПК у рамках «Інституту третього віку» для клієнтів Територіального центру соціального обслуговування населення Смілянського району. У бібліотеці-філії № 1 організовано воркшопи для дітей-переселенців «Долоньки» за рахунок коштів фонду «Крим - SOS» і курси для дорослих *DECOUPE*, що проводяться на волонтерських засадах.

Цікавим досвідом став спеціалізований майстер-клас з декупажу, проведений співробітниками бібліотеки - філії № 5 для своїх колег. Дорослі бібліотекарі із захватом працювали, створюючи оригінальні вироби, які вони показували колегам у своїх закладах як приклад нового культурного дозвілля, котрий можна застосувати для залучення відвідувачів до книгозбірень.

Сьогодні, під час реалізації другого етапу проекту щодо створення ЦОД, навчальну програму було вирішено розширити за рахунок курсів з фотографії, живопису та вовняної акварелі. Окремо треба згадати тренінг для батьків «Виховання без покарання», що проводиться у партнерстві зі Смілянським центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. У Центральній міській бібліотеці ім. О. Журливої містянам пропонується новий курс «Громадські діалоги», що передбачає пошук взаєморозуміння між представ-

никами громади та місцевої влади за круглим столом. Неймовірно приємно те, що такі переговори проходять не в приміщенні міської ради - вотчині влади, а на території нашої бібліотеки - місця, створеного саме для громади.

Всі учасники неформального навчання стали користувачами бібліотеки, систематично залучаються до читання, беруть книги для своїх дітей та онуків, а отже, головну мету - популяризацію книги — досягнуто!

В рамках проекту «Замінімо мури відкритими вікнами» директор ЦБС та бібліотекарі разом із керівником арт-студії для дорослих «Поринь у веселку» взяли участь у різноманітних навчальних тренінгах у містах Києві, Житомирі, Чернівцях і навіть в Польщі та Німеччині. Тренінги присвячувалися темам волонтерства, соціальних громадських ініціатив, роботі ЦОД і центрів громадянської освіти та ін. На другому етапі, під час реалізації проекту «Громада, що навчається: трансформація конфліктів в Україні та Молдові через активну громадську участь», працівники бібліотеки та члени громадської організації відвідали заходи в Києві, Полтаві, Одесі, Львові, а також у Молдові, що присвячені соціокультурній анімації, питанням адвокації, організації громадських активістів тощо.

Згодом було оголошено конкурс для журналістів дев'яти регіонів - переможців гранту (м. Сміла була в тому числі) на створення сценарію документального фільму про неформальне навчання в місті. Премію - 500 євро - на зйомки фільму «Об'єднані творчістю», присвяченому неформальному навчанню в Смілянській

бібліотеці-філії № 5, отримали журналісти «Громадського телебачення: Черкаси».

Досвід роботи ЦОД свідчить про важливість існування цього нового бібліотечного сервісу. Такі центри вже активно працюють сьогодні в різних містах і містечках України на базі бібліотек та музеїв, надаючи послуги з неформальної освіти для дорослих у різних напрямках.

***ЦЕНТРИ ОСВІТИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ –
НОВИЙ ТРЕНД СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ
(БІБЛІОТЕЧНА ПЛАНЕТА №3 2017)***